

JOSEP RUAIX, GRAMÀTIC

Text: JOAN ALCARAZ / Fotos: MARC VILA

"Sense correctors, el català seria infecte"

Estadísticament, un de cada tres ciutadans del Principat —o un de cada cinc dels Països Catalans— té un volum seu (ha difós més de dos milions d'exemplars). L'aportació de Ruaix a l'ensenyament i a la recerca gramatical del català és, com més va, més respectada.

De Moià estant, Josep Ruaix i Vinyet (1940) és un treballador de la llengua tan apassionat com metòdic. Des que l'any 1968 apareixia el seu manual *El català en fitxes*, aquest capellà llicenciat en Humanitats a Roma i en Filologia Clàssica a Barcelona no ha parat de crear escola, tot i que més d'un savi no se'n senti deixeble. Però molta gent ha après correctament la nostra llengua gràcies a un sistema que actualment s'estructura en *Català fàcil*, *Català progressiu* i *Català complet*, a l'espera del nivell de *Català aprofundit* destinat als filòlegs.

I és que Ruaix, amb els anys, ha demostrat que és molt més que un mer divulgador. Llibres com *Punts conflictius de català. Deu estudis sobre normativa lingüística* (1989) —en aquest cas editat per Barcano—, els dos volums d'*Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui* (1994-1995) o el *Diccionari auxiliar* (1996) coronen, ara com ara, una producció vertebrada per tres eixos: voluntat pedagògica, fabrisme i modernitat. Rector d'unes petites parròquies de la comarca natural del Moianès, Ruaix és membre del consell de redacció de la revista *Llengua Nacional* i redactor en cap de la publicació moianesa *La Tosca*. Amant dels sons, és seva la lletra dels *Cants per a la litúrgia* (1998), amb música de Valentí Miserachs. Es troba en possessió dels premis Ramon Fuster 1989 i Bages de Cultura 1998.

—*El poeta, estudiós i traductor Jaume Medina el proclama "la consciència lingüística catala-*

na". Quins són els orígens d'aquesta consciència?

—Són ben espontanis. Jo m'adonava que el meu entorn era completament català, però que això no es corresponia a un ús normal de la llengua. I aleshores vaig procurar, ja de ben jovenet, anar estudiant el català pel meu compte. I quan vaig entrar al seminari de Vic i havia d'escriure a casa —l'ús del telèfon, en els

anys cinquanta, era restringit—, vaig pensar: "Les cartes han de ser en català, que és la llengua familiar".

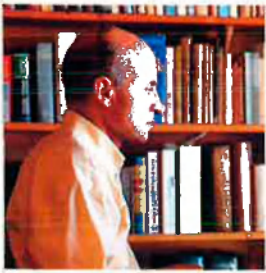
—*Sou, doncs, gramàtic per necessitat?*

—Més aviat sí. En un primer moment, la meua formació lingüística va ser molt autodidàctica, fins que la necessitat d'aprendre el català se'm va plantejar no solament a mi, sinó també als meus companys del seminari. Per això vam organitzar uns cursos de català, i jo vaig començar a fer de professor. Paral·lelament, em vaig apuntar a Barcelona a uns cursos d'Omnium Cultural. D'aquesta experiència del seminari van sorgir les meves primeres fitxes didàctiques, editades també per l'Omnium. Aleshores ja m'animava el que m'ha animat sempre: promoure no solament l'ús de la llengua, sinó també —i molt important— el seu bon ús.

—*Sou allò que en diuen un "savi de poble". És per això que l'establishment filològic del país us ha mirat tradicionalment amb prevenció?*

—Una mica sí. Ja s'hi va referir Narcís Garolera en fer la meua presentació quan em van concedir el premi Bages de Cultura. Ell va dir que molts s'han quedat amb la foto fixa d'un divulgador. És a dir: Ruaix,

"L'Obra Completa d'en Pla, per exemple, ha sortit bastant bé perquè la va revisar sobretot un tal Bartomeu Bardagí. Però, en canvi, la seva intervenció lingüística no figura enlloc."

un divulgador que agafa l'obra d'en Fabra i es limita a divulgar-la. És cert que jo vaig partir de la divulgació, però després he derivat més cap a una activitat de recerca i d'elaboració de propostes normatives. De tota manera, quan em dedicava preferentment a la divulgació ja mirava d'anar cobrint llacunes.

—*Aquest recel ha començat a esvair-se avui?*

—No hi és tant com abans; però, de fet, encara dura. Degut, potser també, al meu fabrisme? L'obra d'en Fabra és, no cal dir, la base del català modern, però s'ha de completar, s'ha d'actualitzar i s'ha d'afinar, i jo miro, doncs, de contribuir a aquesta triple finalitat. S'ha de completar perquè Fabra no ho va estudiar tot; s'ha d'actualitzar perquè la llengua ha anat evolucionant, i s'ha d'afinar perquè hi ha alguns punts en l'obra fabriana que no són prou reeixits. En definitiva, cal anar donant solucions noves a problemes nous.

—*I fins a quin punt això és possible de fer-ho extramurs de la universitat?*

—Precisament, jo diria que el que m'ha perjudicat, sobretot, és no formar part de l'establishment universitari, la qual cosa fa que alguns em considerin un intrús. Tot i que jo, que tinc formació universitària i faig cursos de postgrau, en l'estudi del català ja hi era ficat abans que molts. Però bé, també hi ha gent que no solament coneix el meu treball, sinó que el valora.

—*Com a gramàtic, se us ha discutit que seguïu les pautes de la gramàtica tradicional...*

—Trobo que la gramàtica tradicional és molt vàlida. Es basa en la lògica i en una experiència de segles, i la gramàtica moderna no ha pas demostrat que sigui molt eficaç, i sobretot per a casos com el del català. La nostra és una llengua amb la qual, ara com ara, no ens interessa fer gaires experiments, sinó que el que ens convé és defensar la seva genuïnitat i la seva validesa com a llengua de cultura. Per a assolir aquestes finalitats, la gramàtica tradicional és del tot adient. En canvi, la gramàtica generativa i altres són potser més oportunes per a una llengua com l'anglès, per exemple, que no té cap problema diguem-ne normatiu.

—*El vostre gran combat és que el català no renunciï als seus usos genuïns per tal que es pugui mantenir la seva personalitat lingüística.*

—Sí, sí, jo defenso una llengua genuïna, que vol dir mantenir el gust i el sentit de la llengua. Precisament, a la revista *Llengua Nacional* s'ha publicat darrerament un article d'un professor universitari que vindica l'atenció envers els filòlegs que no som dins la universitat. I cita l'Albert Jané i un servidor, dient que nosaltres aportem un sentit de la genuïnitat que alguns universitaris pot ser que no tinguin o que no

tinguin tan en compte, perquè estan més ficats en qüestions tedriques.

—*Sou membre de Llengua Nacional, una associació els postulats de la qual han estat discutits...*

—Sí, però això més aviat es donava en la primera època de l'entitat i de la revista del mateix nom. La línia que seguim actualment és bastant centrista. Potser una mica, diguem-ho així, decantada a la dreta, accentuant més la genuïnitat que la modernitat, potser sí, però també mirant de no encarcerar-se, perquè la llengua ha de servir sempre d'instrument de comunicació.

—*Les vostres edicions, tan pulcres, també traspueu austeritat. Es únicament una qüestió de diners?*

—Més que de diners, com intuïu, és una qüestió de tarannà. Procuo que el llibre sigui molt assequible i, d'altra banda, crec que el que en un volum hem d'anar a buscar és la claredat, l'ordre i la qualitat dels

continguts. El disseny del producte, certament, em preocupa menys. I tampoc no pretenc que em facin pròlegs, perquè no busco avals, sinó que l'obra s'avalí per si mateixa.

—*A la polèmica que ha generat el Diccionari del IEC n'hi ha per llogar-hi cadires. Trobeu que és realment un honor, avui dia, pertànyer a la Secció Filològica?*

—La Secció Filològica de l'Institut ha fet una sèrie de coses bastant discutibles i algunes completament errònies. Per tant, haver de compartir aquests errors no seria cap honor. Jo no en sóc membre, de la Filològica, però sí que pertanyo a un consell consultiu per a l'elaboració de la nova gramàtica. El Diccionari té mancances notòries, i la importància que es va donar a la seva presentació va fer que aquestes mancances siguin encara més evidents. El que s'havia d'haver

fet, al meu entendre, és agafar el *Diccionari de la llengua catalana* de l'Enciclopèdia, fer-hi alguns retocs i adoptar el resultat d'aquest procés com a diccionari normatiu. En definitiva, sóc partidari de l'acadèmia, però sempre que se'n puguin criticar els errors i els encerts, que també n'hi ha.

—*Dels set pecats capitals de la llengua que analitzeu a les Observacions crítiques i pràctiques sobre el català d'avui, el més important, no cal dir, és la interferència del castellà...*

—Més que de "pecats capitals", hauria d'haver parlat de "plagues"; però, com que les famoses plagues d'Egipte van ser deu i els capítols de l'obra són set, el nombre no em lligava. La interferència del castellà, certament, és la plaga més important, i no tothom n'és prou conscient, ni que aquesta interferència adopti formes noves que cal combatre. Una altra plaga notòria és la de la ultracorrecció, i ara se n'hi ha afegit una al-

"La Secció Filològica del IEC ha fet una sèrie de coses bastant discutibles i algunes errònies."

"El que s'havia d'haver fet és agafar el Diccionari de l'Enciclopèdia i fer-hi alguns retocs."

tra, la de les novetats discutibles. I si el metge que ha de curar aquestes malalties, que és l'acadèmia, s'equivoca en uns quants remeis, aleshores en comptes d'anar endavant anem endarrere. És urgent que l'acadèmia, és a dir, l'Institut, retiri alguns d'aquests remeis i en posi de bons.

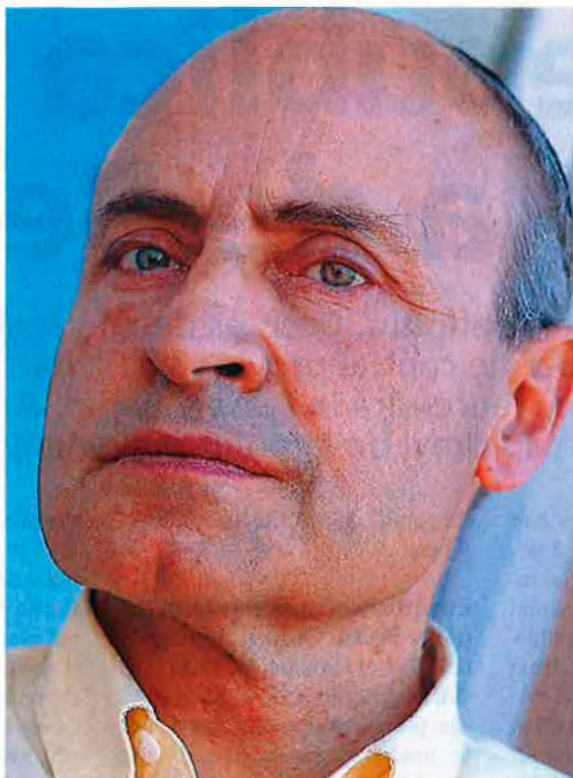
—*El català que es parla al carrer continua, com crèieu el 1990, molt desballestat?*

—Efectivament. Ha millorat en algunes coses anecdòtiques —la gent ja diu "bústia". Però també diu: "Han vingut les tres", referint-se a unes germanes, en comptes de dir: "Han vingut totes tres". I tantes i tantes coses. És allò que dèiem dels usos genuïns, que es van perdent i que fan que l'anomenat "català que ara es parla" continuï desballestat. I tampoc el català escrit no està prou bé. La nostra llengua ha avançat força en el coneixement passiu, però no pas en l'ús actiu. I tenim mitjans per a millorar, però aquests mitjans no s'apliquen prou, o no s'apliquen com caldria.

—*La tasca dels correctors i dels professionals de la llengua en sentit ampli, trobeu que no és prou valorada?*

—Doncs no, realment no ho és prou. Els correctors més aviat són vistos com unes croses, i una mica com uns que interfereixen. I bé, s'ha de reconèixer que hi ha alguns correctors que, com diem ara, "es passen". Però, en general, sort n'hi ha, dels correctors, perquè si no tindríem una llengua infecta. Avui dia es pot dir que, en el noranta-nou per cent dels escrits que es publiquen en català, hi ha de passar el corrector, i si no, malament rai. I això no és sempre prou reconegut. L'*Obra Completa* d'en Pla, per exemple, ha sortit bastant bé perquè la va revisar sobretot un tal Bartomeu Bardagí. Però, en canvi, la seva intervenció lingüística no figura enlloc.

—*Des del punt de vista sociolingüístic, com valoreu la influència de TV3 i dels altres mitjans de comunicació?*

—*En la vostra obra critiqueu quan cal algunes de les aportacions de figures tan reconegudes com Coromines o Badia i Margarit.*

—*Que jo criticqués en Coromines va sorprendre, per allò de "com gosa, aquest?". Però crec que hem de ser científics per damunt de tot. Considero que Coromines és un gran savi, però que es pot equivocar com tothom, i s'ha demostrat que s'equivoca en moltes coses. I quan s'equivoca, no l'hem de seguir. I a Badia i Margarit, igual. A Coromines li critico, sobretot, la seva proposta sobre "per" i "per a", i a Badia, la normativa de les preposicions "a" i "en".*

hagi perill de recular. És el cas de l'escola, de determinats mitjans de comunicació, de l'administració pública... I ara toca a la justícia i al món socioeconòmic. En el fons de la qüestió hi ha un problema polític de correlació de forces, i si no la tens, la força, no pots imposar-la. El debat que va precedir l'aprovació de l'actual Llei de Política Lingüística ho va deixar ben clar. Però la força només pot adquirir-se seguint el vell adagi llatí "*fortiter in re, suaviter in modo*". És a dir, tenir les conviccions profundes, però saber-les aplicar d'una manera suau. Aquesta és l'estratègia més eficaç, no en tingueu cap dubte. I, com deia Fabra, "cal no abandonar mai ni la tasca ni l'esperança", la qual cosa, traduïda al llenguatge d'avui, també vol dir que, per la llengua, faria falta una major mobilització.

—La valoro positivament, però critico —i com jo, molta gent més— que des dels mitjans no es fa, en general, prou esforç per la qualitat de la llengua. Hi ha excepcions: TVE des de Sant Cugat, per exemple, on hi ha una qualitat bastant alta, més que a TV3, tot i que a vegades cauen en hiperpurismes. Però, al meu entendre —i per posar un sol exemple—, és més genuï entrevistar un personatge amb el tractament de "vós", que és el que fan a TVE, que no pas de "vostè", com fa TV3. Quant a la premsa o a la ràdio, diria tres quarts del mateix. L'estàndard és necessari, però ha de ser més genuï i, per tant, rigorós, sense deixar de ser entenedor. Si no, esdevé vulgar. Precisament, i pel que fa a la llengua escrita, en el català litúrgic havíem trobat, després del Concili Vaticà II, un estàndard amb solucions prou equilibrades.

—*En el llarg i sinuós camí de la normalització lingüística, on som ara com ara?*

—El que és important és que es vagin consolidant uns determinats progressos i que no hi

